

види као Добро, Лепо и Истинито, али које је истински неизрециво јер је изнад свих атрибута. Стога, оно је вољено иако не може волети (Плотин). Богови се не могу хвалити већ само славити (Аристотел), из истог разлога. У инфинитиву се разрешава парадокс, он је највиши баш тиме што уопште нема висину, тиме што је ван сваке релације. Њиме се заклињемо зато што је несагледив и не може бити банализован надвладавањем. Он је човекова потреба за императивом, па макар овако бескрајно неодређеним. Дефинитивна вредност је оно што је нама доступно. Дефинитив је наш конкретни, сагледиви и утолико апсурдни замах, чији је врхунац - бити најмање лош. Онај дефинитив који хоће да продре у сферу добра, у подручје инфинитива постаје сурогат, грег, заблуда. Угричићев указ на инфинитивност самог живота, проблематизује питање смрти. Да ли је смрт онда дефинитив?

Недодирљивост инфинита као над-критеријума поставља два мета-дефинитива као легитимне оријентире на попршту нашег дефинитивно измасакираног света. Један негативни - пронију, и други позитивни - толеранцију. Толеранција је трећа заштита "Инфинитива", која сједињује његову савременост, отвореност и синкретичност. Да ли неухватљивост архетипске, инфинитивне пахуље заиста оправдава опстојање бескрајне разноврсности једног света? Угричић каже "да". Међутим, са друге стране, врло је тешко бити праведан у оцени у дискусији са непрецизношћу оваквих представа које претендују на одговоре од животног значаја.

Као трећи модалитет света појављује се нарратив чији је основни закон примат сврхе над разлогом. У њему се сусрећу историја и вредност, узроци и последице трансформишу се у сврхе и разлоге. Прошлоост се реализује тек у садашњости.

Достојанство обичног човека је искључиво одређено дефинитивом. У сферу апсолутног стиже само такозвани трећи сој људи у којима се остварују историја и идеали, који су једини достојни инфинитива. Сада се враћамо идеји толеранције и наилазимо на упитаност

. Обдареност савршеним обликом пахуље, интуицијом, привилегија је малобројних. Да ли и њих схватити као инфинитив? Толеранција се, чини се, дефинитивно показује као компромис. Компромис између две стране ретко наилази на успех и одобравање - посебно у сфери теоријског. Проблем односа инфинитив-дефинитив и даље нас мучи. Његово разрешење нам се увек поново показује као сувише скупо, недозвољено.

Дубравка Стајић МЕДИЈИ И ПОЛИТИЧКА МОЋ

Михаило Бјелица: МЕДИЈИ И ПОЛИТИЧКА МОЋ
Истраживање штампе и новинарства у Србији (1945-
1997.), Београд, Институт за политичке студије,
Радничка штампа, 1997. Стр. 200

Постоје књиге, истина у науци и публицистици сасвим ретке, које задовољавају критеријуме документованости и научне истине, корисне су читаоцима, а притом су написане занимљиво и чак са примесом хумора. Овакве ретко спојиве

квалитете има недавно објављена монографија др Михаила Бјелице *Медији и политичка моћ*, у издању института за политичке студије из Београда и издавачког предузећа "Радничка штампа". Аутор је на прегнантан а документован начин обрадио више од педесет година развоја политичког новинарства у Србији. Књига садржи следећа поглавља: 1) Увод "Увек актуелна тема" (стр.5-12), 2) "Медији у Титово време" (стр.13-48), 3) "Опозиција тражи своје место" (стр.49-98), 4) "Од Газиместана до Дејтона" (стр.97-148), и на крају једна врста личног дневника "Историја без дистанце - Дневничке белешке 1996-1997" (стр.149-192), и попис коришћених извора и литературе.

У методолошком смислу, Михаило Бјелица примењује основне истраживачке методе: објективност, поштовање хронологије догађаја, личну дистанцу у оцени политичких институција, процеса и личности. Истовремено, он веома критички оцењује репресивну улогу политичке власти, која је веома често злоупотребљавала своју политичку моћ да би инструментализовала медије. Особеност ове монографије је њена прегнантност, зналачко одвајање битног од небитног у изузетно обимној грађи, издвајање друштвене и политичке суштине из сложених и споља тешко разумљивих догађаја. Да се аутор определио да напише хронологију развоја српског новинарства у другој половини 20. века, то би била веома обимна књига, занимљива малобројним професионалним историчарима. У оваквом облику, она јекорисна и лаицима, а додали бисмо - може да буде уџбеник студентима журналистике у погледу сажетости и поштовања *објективне информације* као постулата новинарске професије. Постоји још једна особеност - допринос аутора је у првом реду истраживачки, али он не крије и своје учешће у догађајима најпре као новинара, затим научног сарадника и директора Института за новинарство у Београду. Имајући у виду његово пражење и учешће у бурним догађајима у српском новинарству, импресионира објективност и мирноћа са којима су ти проблеми презентовани, јер се готово не може веровати да о таквим догађајима може да се пише на одмерен начин.

Аутор већ у првом поглављу истиче да "борба за слободу штампе и других медиј асводи се у пракси на уклањање препрека слободном ширењу информација и идеја (...) Аутори Унескове студије 'Много гласова - један свет' поделили су их на дочигледне и днечигледне препреке и сметње. Првој категорији припадају лако препознатљиве баријере, као што су: забране медија, репресивни закони, цензура, прогони новинара, бирократске опструкције, стварање монопола политичком акцијом и сл. У друге, мање видљиве препреке, могу се сврстати политички притисци, финансијска ограничења, контрола медија преко кадровске политике, као и препреке које настају из укорених културних традиција, табуа, слепог поштовања ауторитета, страха, каријеризма" (стр.6). Аутор доказује обе врсте репресивних метода: отворенији су били у једнопартијском политичком систему, а више прикривени у периоду политичког плурализма. Период од 1945. до 1980. у бившој Југославији најјаче је обележен улогом једне личности - Јосипа Броза Тита. Бјелица истиче да као шеф државе и председник једине политичке партије, овај државник је вукао успешне потезе у спољној и унутрашњој политици, уз једну значајну оцену: "Доследан је једино био у чврстом држању власти. Ко му је у то дируно, није се добро провео" (стр.7).

Ова оцена значајна је за разумевање положаја новинара у социјалистичкој Југославији. Нова, револуционарна власт 1945. године конституисала је нов појам новинарства - то је демократски израз интереса народа, а новинар је *друштвено-политички радник*. Дакле, и формално је морао да тумачи и подржава линију Комунистичке партије. Многи нови листови настали у периоду од 1945. до 1948. године изражавали су управо те нове вредности: веру у будућност, истицање рад и полета омладине, оптимизам и опосивање грдитељских подухвата у изградњи путева у железница. прва промена у врсти

новинских текстова, истиче аутор, наступа после Резолуције Информбироа, када "репортерско новинарство све више замењује публицистику, а политички чланак добија доминантно место у листу". Правац штампи је давала "Борба", централно гласило КПЈ, која је 1949. штампана у рекордном тиражу од 664.000 примерака. Значајна позитивна промена настаје после 1950. године, када млади новинари Борбе и Политике одлазе за дописнике у иностранство, одакле шаљу другачије интониране чланке од домаћих политичких извештаја. Покретање "Недељних информативних новина" као наследника предатног НИН-а, помогло је афирмацији групе младих интелектуалаца, који су постали вршни новинари, професори универзитета и стекли углед и ван Југославије: Најдан Пашвић, Лазар Трифуновић, Ђорђе Раденковић, Стеван Мајсторовић, Зира Адамовић, Борислав Михаиловић и др. После усвајања Уставног закона ФНРЈ 1953. године, ново комунално уређење је било основ за развој локалних листова, који су разматрали проблеме својих средина. Бјелица наводи да се од 1950. до 1977. године број локалних листова у Југославији повећао од 24 на 140, а фабричка штампа дошла је до броја од 1500 листова и билтена. Шездесетих година дошло је до снажне експанзије радија и радијског новинарства, а оснивање шест телевизијских центара у Југославији од 1956. до 1961. године значило је увођење једног посве новог медија, са много већим утицајем на гледаоце него што је могла да има класична штампа. партијски конгреси били су преносени преко свих телевизијских станица бивше Југославије, а телевизија је у првим годинама деловања имала и едукативно сазнајни значај у ширем смислу. Предмет ове књиге је политичко новинарство, но чињеница је да су први телевизијски програми приказивали научно-образовне, емисије из културе, драме и сатиричне серије које су биле квалитетније од телевизијских програма осталих социјалистичких земаља. Но, политичко новинарство морало је да следи задате политичке оквири - сукоб између нормативног и стварног тешко се завршавао по судбини новинара. Пример сукоба Милована Ђиласа са руководством КПЈ 1953. године је парадигма и модел каснијих политичких обрачуна, који су били усмеравани преко свих средстава информисања.

Промене правних и политичких аката, као и идеолошких аргумената система биле су тако честе, да Бјелица закључује: "Нема државе на свету која је за три деценије донела толико устава, закона и разних нормативних аката као што је то урадила Титова Југославија" (стр.35). Од педесетих година видна је тежња за ослобађањем новинарства од политичких плабона, а после Шестог конгреса СКЈ јачају антибијрократске снаге. Аутор је посебно истакао студентске демонстрације 1968. године, са две противречне пароле "Слобода штампе" и "Не верујте штампи". Студентски покрет, настао са циљем одбране револуције од бијрокрације, свесно је истакао значај истине у новинарству. Обрачун са српским либералима 1972. године поново је довео до смене познатих и угледних новинара. Захтеви за слободом штампе су јачали после 1974. године, па је 1976. године усвојен Закон о злоупотреби слободе штампе, који је сужавао домете критичког новинарства.

Болест и смрт председника Тита 1980. године изазвала је прво спекулације у старој штампи. Бјелица наводи: "Страни аналитичари нису били оптимисти, неки су прорицали конфедерацију, неки војну диктатуру, а било је и оних који су предвиђали распад Титове државе. У Тањуговом 'Црвеном билтену' појавио се тих дана преведени текст у коме аутор, наводећи кинеску пословицу да 'поред дивова расту кепеци', предвиђа да ће се Југославија распасти јер нема праве личности која може заменити Тита" (стр.42). Догађаји на Косову уздрмали су новинарство, јер су се новинари питали да ли су пре-дуго ћутали о еклатантним случајевима дискриминације и притисака на Србе, изнуђене продаје имовине и низа малверзација. Ово је преломни тренутак у новинарству, од кога ревијална штампа добија нови карактер - она објављује политичке информације, чланке и интервјуе који се нису могли објавити у

партијски контролисаној штампи. Такође, осамдесетих година расту захтеви за демократизацијом новинарства, понети једном новом генерацијом младих, даровитих и образованих новинара, који су критички оцењивали нараслу кризу у друштву, неуспехе економских реформи, националне сукобе, недостатак демократије у јавном животу. Трибина у Удружењу књижевника Србије у Француској 7 постала је симбол отпора београдске интелектуалне елите. Нарочито су радикалне захтеве за демократизацијом штампе истицали омладински листови - "Пошет", "Младост", НОН и други. У тој радикалној критици често је било и критицизма и елитизма, али је чињеница да је ову штампу пратила и старија публика, те да је била добро продавана. Међутим, узлет демократизације био је веома оштро сузбијен, и то реакцијом из других политичких центара - 1984. године објављена је позната *Бела књига* Стипе Шувара - списак политички неподобних публициста пре свега из Београда, уз свега неколико хрватских и словеначких аутора. Отварање питања права и слобода професионалних новинара (стр.55-60) и права грађана на информисање није било по вољи политичким моћницима, јер је изнутра доводило систем у питање. Бјелица истиче двојни положај новинара - обавезу да *благовремено* и *објективно* информисе јавност. Истовремено, "као чланове Савеза комуниста обавезивао их је партијски програм - да се залажу за سماууправни социјализам и несврстану политику, да се боре против антисоцијалистичких погледа и схватања, да се супростављају појавама национализма, грађанског либерализма и догматизма. Према Статуту савеза новинара, они су били друштвено-политички радници који спроводе политику Социјалистичког савеза. Чак и новинарски кодекс, који је више лично на политичку резолуцију него на етички кодекс, обавезивао их је на лојалност режиму" (стр.55). Српско политичко руководство није штитило своју интелигенцију од напада из Загреба, што је још ивише продубило јаз између интелектуалне елите и социјализма као система. Будуће вође и активисти опозиционих странака формирали су свој политички и идеолошки став управо у раздобљу репресије осамдесетих година.

Колико су медији значајни у освајању власти схватио је Слободан Милошевић још као председник Градског комитета СК (1984-1986), успостављајући боље личне контакте са представницима штампе него било који српски политичар. Проценио је значај листа "Политика", а посебно телевизије као најутисајнијег медија. Јачање не само национален свести, већ шовинизма и мржње према другим народима, те избијање рата 1991. године свестрано су припремљени медијским ратом, што Бјелица децидирано истиче, оптужујући новинаре за потпуно идентификовање са политичким циљевима зараћених страна. О драматичним збивањима у деценији од 1987. до 1997. године, смењивање уредника, отпуштање са посла око 1000 новинара, Михаило Бјелица пише доследно одмерено и објективно. Драма многих редакција, јавне дифамације угледних новинара, праћене инфарктима и смрћу неких од њих, не виде се из сто последњих страница књиге. Читаоцима остављамо да просуђују вредност књиге Михаила Бјелице, а ми истичемо још два њена квалитета: репродукцију око четрдесет најуспешнијих политичких карикатура објављених од 1945. до 1997. у нашој штампи, које су речитије од многих текстова. Као квалитет монографије Медији и политичка моћ истакли бисмо још да је аутор истовремено живи сведок и истраживач збивања о којима пише на основу веома обимне личне документације. Будуће генерације истраживача медија крајем 20. века у Србији, суочиће се не само са политичко-идеолошким вредносним оквиром истраживања, већ са огромним празнинама насталим деведесетих година бацањем и уништавањем књига, новина и часописа из библио-течких фондова у Београду и Србији. Али то је већ други проблем, питање политичког усуда Балкана.